

התמונה מאתר
freepick

משנה שבת

פרק ז' משנה ב

כתיבה: צוות פיקוח תושב"ע
עריכה: יעל ניסנבוים- אולפנת גילה
מדריכה משנה ארצית

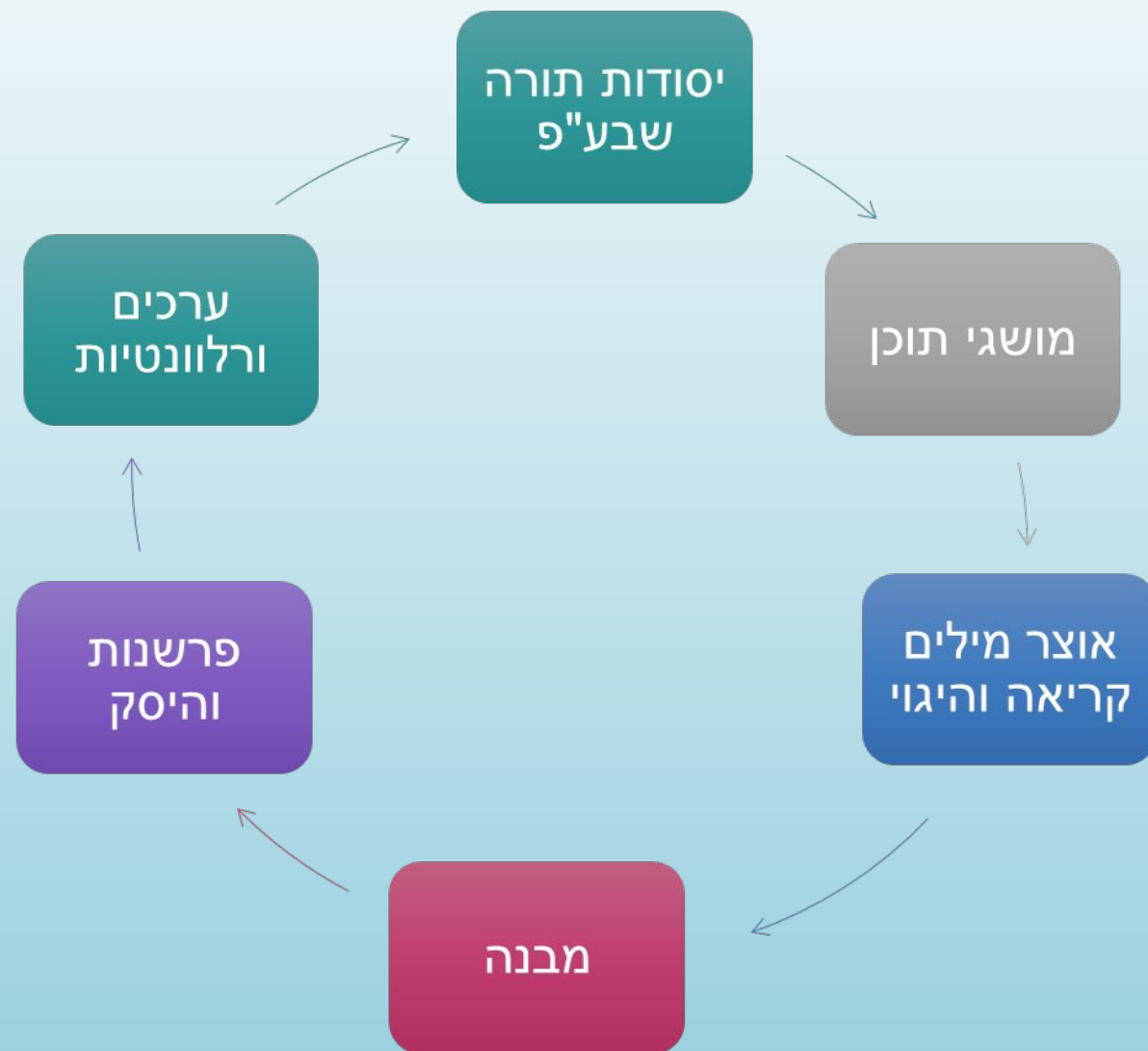

משנה

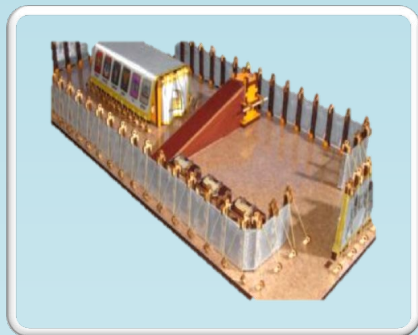
מסכת שבת - פרק ז משנה א

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת.
הזורע, והחורש, והקוצר, והמעמר; הדש והזורה;
הבורר, הטוחן, והמרקד, והלש, והאופה;
הגוזז את הצמר,
המלבנו, והמנפצו, והצובעו, והטווה, והמסד;
והעושה שני בתי גירין,
והאורג שני חוטין, והפוצע שני חוטין;
הקושר, והמתיר,
והתופר שתי תפירות,
הקורע על מנת לתפור שתי תפירות;
הצד צבי,
השוחטו, והמפשיטו, המולחו, והמעבד את עורו,
והמוחקו, והמתכו;
הכותב שתי אותיות,
והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות;
הבונה, והסותר;
המכבה, והמבעיר;
המכה בפטיש;
המוציא מרשות לרשות
הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת

ששת ההישגים בהוראת משנה

הישג 1- מתורה שבכתב לתורה שבע"פ

למדנו במשנה הקודמת – שבעשרת הדברות נזכר האיסור לעשות מלאכה בשבת: "ויום השביעי שבת לה' אלוֹקֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כֹל מְלָאכָה" (שמות כ, י; דברים ה, יד), אך בתורה שבכתב לא מצאנו הגדרה מדויקת למושג "מלאכה". חז"ל לומדים מהי מלאכה מסמיכות הפסוקים של **שבת והמשכן**. שבשעה שמשה רבינו נצטווה על הקמת המשכן הזהירו ה' בסוף דבריו: (שמות לא, יג) "אֲבֹת שַׁבְתוּתֵי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הִיא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם...", וכמו שפירש רש"י: "אף על פי שהפקדתו על מלאכת המשכן, אל יקל בעיניו לדחות את השבת מפני אותה מלאכה".

בתורה שבכתב לא מצאנו הגדרה מדויקת למושג "מלאכה". והתורה פירטה רק מספר מועט של מלאכות האסורות בשבת כמו למשל: חריש וקציר (שמות לד, כא), והבערת אש (שמות לה, ג). על המספר המועט של מלאכות שבת, ומאידך על ריבוי הלכות שבת נאמר במשנה (חגיגה א, ח): "הלכות שבת... הרי הם כהררים התלויין בשערה [כמו הר שתלוי בשערות הראש]. שהן מקרא מועט והלכות מרובות".

בתורה שבכתב אין פירוש על איסורי מלאכה, אך הלכות שבת מרובות בתורה שבע"פ בפרטים ובפרטי פרטים, ומהן אנו לומדים כיצד יש לנהוג בשבת, ומה אסור לעשות כדי לשמור על קדושתה.

הישג 2- מושגים

"אַבוֹת מִלֵּאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אֶחָת...."

אַבוֹת מִלֵּאכוֹת - המקור והבסיס למלאכות האסורות בשבת.

כל מלאכה שהייתה בבניית המשכן, נקראת **אב מלאכה** ואסורה בשבת

אַרְבָּעִים חָסֵר אֶחָת - כשהמספר הוא 39, 59, וכד' (אחד לפני מספר שלם) בלשון התנאים

מופיע כך: ארבעים חסר אחת (משנה מכות ג, י; מקוואות ז, ב), ששים חסר אחת (משנה נזיר ג, ב), אלפיים אמה חסר אחת (תוספתא עירובין ג, י) וכד'.

בלשון התנאים - כמה ימים סופרים ספירת העומר? [חמישים חסר אחד]

כמה ימים יש בחודש אייר או תמוז? [שלושים חסר אחד]

הישג 4- מבנה המשנה

ל"ט אבות מלאכה		סוג המלאכות	
הזורע, והחורש, והקוצר, והמעמר; הדש 11 מלאכות קודש והאורג, והאורג לצורך אפיית לחם			
הגוזז את הצמר, המלפנו, והמנפצו, והצובעו, והטונה, והמחטת 13 מלאכות קודש והאורג שני חוטין; הכנת בגדים והמחטת, והמחטת המחטת, והמחטת, והמחטת, והמחטת; המחטת, והמחטת, והמחטת, והמחטת;			
הצד צבי, השוחט, והמזבח, והמזבח, והמזבח; ספרים העשומים והמחטת, והמחטת; הכותב שתי אותיות, והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות;			
הבונה, והסותר; המכבה, והמבעיר; 6 מלאכות קודש (בנייה ועוד) המוציא מרשות לרשות			

הישג 5- הבנה ופרשנות

דש

קבוצה ראשונה- 11 מלאכות שנעשו לשם אפיית לחם: הזרע,

והחורש, והקוצר, והמעמר; הדש והזורה;
הבורר, הטוחן, והמרקד, והלש, והאופה;
(ראו הסברי הפעולות בחוברת- עמ' 124)

צפו בסרטון הבא- העוסק במלאכות שנעשו לשם אפיית הלחם
<https://www.youtube.com/watch?v=RZA4kIbgiCo>

□ לאחר שצפיתם בסרט וראיתם את המלאכות שנעשו לשם אפיית הלחם, ובעזרת ביאורי המילים שבחוברת. כתבו תיאור של אדם המכין לחם, מהתחלה ועד הסוף. הדגישו בקו כל אחת מן הפעולות שהיא אב מלאכה.

□ ענו על שלב ב' בחוברת, עמ' 124.

□ כתבו שתי תולדות נוספות לשני אבות מלאכה שבקבוצה הראשונה.

□ בבניית המשכן כל המלאכות בקבוצה זאת נעשו להכנת הסממנים של צבע התכלת, הארגמן ותולעת השני ששימשו לצביעת יריעות המשכן

קבוצה שניה - 13 מלאכות הנעשות לצורך הכנת בגדים: הגוֹזֵז

את הצמר,

המלבנו, והמנפצו, והצובעו, והטווה, והמסד,

והעושה שני פתי גירין,

והאורג שני חוטין, והפוצע שני חוטין;

הקושר, והמתיר, והתופר שתי תפירות,

הקורע על מנת לתפור שתי תפירות;

הטווה

האורג שני חוטין

צובע

צפו בסרטון הבא- העוסק במלאכות שנעשו לצורך הכנת הבגדים

<https://www.youtube.com/watch?v=u2lR-o6toME&t=7s>

(עד דקה 2.23)

□ לאחר שצפיתם בסרט המדגים את הכנת היריעות, והעזרו בביאורי המלאכות בחוברת. דמיינו לעצמכם שהגעתם למפעל להכנת בגדים. פרטו כיצד מכינים בגד במפעל, תארו את כל התחנות שצריך הבגד לעבור בדרך ליצירתו. הדגישו בקו כל אחת מן הפעולות שהיא אב מלאכה.

□ כתבו שתי תולדות לשני אבות מלאכה בקבוצה זאת.

□ דונו בשאלה מהי מטרת הבגד בחייו של האדם

בבניית המשכן כל המלאכות בקבוצה זאת נעשו להכנת יריעות/ צמר ועור שנעשו לכיסוי המשכן לשמירה ולכבוד

הישג 5- הבנה ופרשנות

קבוצה שלישית - 9 מלאכות הנעשות לצורך הכנת ספרים

הכתובים על קלף: הַצֵּד צָבִי,

הַשׁוֹחֵט, וְהַמְּפָשִׁיט, הַמּוֹלֵחַ, וְהַמְּעַבֵּד אֶת עוֹרוֹ,

וְהַמּוֹחֵק, וְהַמְּחַתֵּכוֹ;

הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת,

וְהַמּוֹחֵק עַל מֵנֶת לְכַתּוֹב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת;

שימו לב להבדל בין מלאכת
"וְהַמּוֹחֵק" - מסיר את השערות
או הצמר וכך עושה את העור
חלק, והיא נקראת מלאכת
ממחק. [דוגמא לתולדה של
מלאכה זאת, היא מריחת קרם
פנים]
לבין מלאכת "וְהַמּוֹחֵק" על מנת
לכתוב.

צפו בהמשך הסרטון שראיתם - העוסק במלאכות לצורך הכנת ספרים הכתובים על קלף

<https://www.youtube.com/watch?v=u2lR-o6toME&t=7s>

דקה 2.23-3.03

או בסרטון - תהליך עיבוד עורות לכתובת ספרי תורה, תפילין ומזוזות

<https://www.youtube.com/watch?v=ZC05wlMpQVU>

□ לאחר שצפיתם בסרט המדגים את המלאכות הנעשות לצורך הכנת ספרים הכתובים על קלף.
למדו את המלאכות בעזרת הסרטון ובעזרת ביאורי המילים. חלקו את המלאכות לשלוש קבוצות. נמקו את החלוקה
שעשיתם.

□ ענו על משימה 4 שלב ב' בחוברת

□ כתבו שתי תולדות לשני אבות מלאכה בקבוצה זאת.

הישג 5- הבנה ופרשנות

הבונה

קבוצה רביעית - 6 מלאכות שונות: הבונה, והסותר;

המכבה, והמבעיר;

המכה בפטיש;

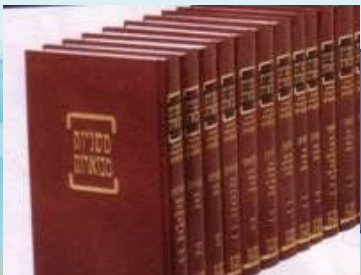
המוציא מרשות לרשות

צפו בהמשך הסרטון שראיתם - העוסק ב- 6 המלאכות האחרונות
<https://www.youtube.com/watch?v=u2lR-o6toME&t=7s>
(דקה 3.16 של הסרטון)

☐ בקבוצת מלאכות אלה ישנם שני זוגות של מלאכות שהן הפכים. באלו מלאכות מדובר?

☐ מהי השאלה העולה לגבי מלאכות הסותר והמבעיר?

תשובת הרב קהתי לשאלה זאת: יש סוברים שאין חייבים בסותר אלא דווקא אם הוא סותר על מנת לבנות, וכן במכבה דווקא על מנת להבעיר או על מנת לעשות פחם.

☐ הסבירו את תשובת הרב קהתי לשאלה

הישג 5- הבנה ופרשנות

□ בקבוצה הרביעית של המלאכות, ישנה מלאכת "**מכה בפטיש**" מהי המלאכה?
כאשר אומן מסיים יצירת כלי, הוא מכה עליו בפטיש כדי לתת לו את צורתו השלמה והסופית. כל פעולה שהיא "גמר מלאכה" – סיום תהליך של הכנת דבר כלשהו, היא תולדה של אב מלאכה זה.
לדוגמה: עדשה של משקפיים שנפלה אסור להחזירה, איסור לעשר פירות או ירקות שיכשירו את הפרי לאכילה.

ציינו דוגמאות
לתולדות נוספות
של מלאכת מכה
בפטיש

לאחר שלמדנו על ל"ט אבות מלאכה,
א. חלקו את הכיתה לזוגות. כל זוג יבחר שתי מלאכות שימושיות כיום, אותן אסור לעשות בשבת [שימו לב שייבחרו כל הל"ט מלאכות].

ב. על כל זוג לכתוב על המלאכות שקיבלתם את הפרטים הבאים:
שם המלאכה מל"ט אבות מלאכה, תיאור קצר של המלאכה, הוסיפו ציור או תמונה של המלאכה, תולדה של המלאכה, ואיסור עשיית מלאכה זו במציאות ימינו.

לאחר שסיימתם תלו על קיר הכיתה תצוגה של כל ל"ט אבות המלאכה, ו/או צרו מצגת שיתופית כיתתית של כל ל"ט אבות המלאכה שייצרתם.

מה המשותף לכל ל"ט אבות המלאכה האסורות בשבת?
שהן מלאכת **מחשבת** - מלאכת יצירה בדוגמת המלאכות שעשו בעת הקמת המשכן.
פעולות שאין בהן יצירה חדשה, גם כאשר יש בהן מאמץ גופני, לא נאסרו.

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' " (שמות לא, טו)

"ששת ימים תעשה מלאכה" - שישה ימים של עשייה. בימינו בדור של טכנולוגיה אנו לא תמיד מודעים לכמות ההשקעה והתהליך שבהם נוצרים הדברים הבסיסיים שאנו רגילים להשתמש בהם. המפגש עם התהליכים מלמד אותנו על ההשקעה והעשייה.

"וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' " - כשהתורה מצווה אותנו לשבות בשבת, היא מצווה אותנו קודם לכן ששה ימים לעשות מלאכה, ליצור ולפעול. בניגוד לכך בשבת אנו מצווים לשבות, ולהשבית את כוחות היצירה שלנו כדי לעסוק בקדושה, כדי להשקיע יותר בעולמנו הרוחני. להפסיק את המרוץ, ולפנות זמן ומחשבה למקום הרוחני. הרב עובדיה ספורנו פירש (שמות לא, טו): **"שבת שבתון"** - הנה נאסר בה אפילו דבר שאינו מכלל המלאכות, כאמרו 'וביום השביעי תשבות' (שמות כג, יב). וזה כדי שיהיה קדש לה', שיהיה האדם בו פונה לגמרי מחיי שעה לעסוק בעסקי חיי עולם לכבוד קונו [בוראו]

ניתן לראות במלאכות שאסור לעשות בשבת, רשימה מזדמנת ואקראית שנועדה להגביל את הפעילות הרגילה והקבועה. אך אין זו סתם רשימת מלאכות. אבותינו נעזרו בל"ט מלאכות בימי החול כדי לבנות את המשכן במדבר, מקום של קדושה והקרבת קרבנות. ומשם לדורות ועד לכל אחד ואחת מאיתנו- בשבת אנו עושים פעולה הפוכה. שובתים מעשיית אותן ל"ט מלאכות שנעשו במשכן, **כדי לקדש את השבת.**

"סדר חיי האדם מורכב מכל מיני מלאכות. אבל גדר של מלאכה [לענין שבת] אינו כל כך פשוט. מה באמת נקרא מלאכה [בשבת]? זה נלמד ממקור המשכן. חיי החול מקבלים את ערכם מתוך הקדש, מתוך הנשמה הפנימית" (הרב צבי יהודה קוק, שיחות לחומש ויקרא, עמ' 163)

העשרה

מדרש הגדול שמות פרשת ויקהל פרק לה פסוק א

"ויקהל משה ... ששת ימים תעשה מלאכה". (שמות לה, א-ב), ר' יהודה אומר: והלא בעבודת המשכן הכתוב מדבר, ומה ענין שבת אצל משכן? אלא מושלן אותו משל. למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אפוטרופוס צוה אותו ואמר לו: עשה לי פלטורין [ארמון], ועשה לי בה כך וכך עליות, והתקין לי בה כך וכך כלים. וזירזו עליו ושמח בו שמחה גדולה. נכנסה מטרונית [המלכה] לפניו אמרה לו: אדוני המלך, ושמחה שלי אין אתה מזכיר? מיד נפנה לה ועשה לה שמחה לעצמה.

כך כיון שצוה הקדוש ברוך הוא את משה על עשיית משכן, אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם בראת אותי מששת ימי בראשית וקדשת אותי, עכשו אתה מזהיר את ישראל על עסקי משכן ושמי אין אתה מזכיר? שמא מרוב חיבתן של ישראל בעשיית משכן יחללו אותי. מיד נפנה לה הקדוש ברוך הוא ואמר למשה: כתוב פרשה לשבת בתוך מלאכת המשכן, שאין בניינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב.

